

O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHIT: MUAMMO VA YECHIMLAR

Ahror Hakimov

O'lmasjon Elmurodov

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Tel: +998975520012

+998976942824

Annotatsiya: Kundan kunga mamlakatimiz iqtisodiyotiga chet el investitsiyalarini jalb etish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish, ularni huquqiy himoya qilishning amaliy mexanizmlarini joriyetish va investitsion muhitni yanada yaxshilash iqtisodiy rivojlanish sohasidagi eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Investitsiya, kapital, foyda, pul, eksport, infratuzilma, servis, kredit, bank, aksiyadorlik, subsidiya, loyiha, tadbirkorlik, sanoat, mablag', agentlik, korxonalar, bozor.

“O‘zbekiston Respublikasining 2025 yilgacha investitsiya siyosati strategiyasi” O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi tomonidan xalqaro tajriba, respublika iqtisodiyoti, uning tarmoqlari va hududlari investitsiya jarayonlari rivojlanishidagi tendensiyalar va muammolar tahlili asosida tayyorlangan.

Ko'rsatgichlar	2018 yil	2019-2025 yil	2025 yil
YaIM	407.5	106%	1298.9
Investitsiyalari	30.5 %		37.5
Chet el investitsiyalari va kreditlari mlrd.so'm		30.8	11
Markazlashmagan investitsiyalar mlrd.so'm		1002.5	
Asosiy kapitalga investitsiyalar	103.9	110.8	

2025 yilgacha investitsiya siyosatining maqsadi iqtisodiyotning raqobatbardoshligi va muvozanatini oshirish, ishlab chiqarish va eksport salohiyatini rivojlantirish, hududlarni rivojlantirish va aholi farovonligini oshirish hisoblanadi.¹

2021 yilda 6 milliard 500 million dollarlik loyihalar ishga tushiriladi.

24 iyun kuni Prezident Shavkat Mirziyoev raisligida o'tkazilgan videoselektor

¹ 1.A.E.Ishmuhammedovning "O'zbekiston milliy iqtisodiyoti" kitobi.

yig'ilishida investitsiya va eksport sohalaridagi ishlar natijadorligi tahlil qilindi. Shuningdek, yilyakunigacha amalga oshirilishi lozim bo'lgan vazifalar muhokama qilindi.²

Mamlakatimizda iqtisodiyot va infratuzilmani rivojlantirish, dolzarb loyihalarni mablag' bilan ta'minlash maqsadida faol investitsiyaviy siyosat olib borilmoqda. 2017 yildan boshlab barcha manbalar hisobidan 716 trillion so'm (83 milliard dollar) yoki oldingi davrga nisbatan 2 baravardan ziyod investitsiyalar o'zlashtirilgan. Shundan qariyb 27 milliard dollarini xorijdan jalb qilingan mablag'lar tashkil etadi.

O'zlashtirilgan investitsiyalarning deyarli 65 foizi sanoat va infratuzilma loyihalariga to'g'ri keladi. Natijada, so'nggi 4 yilda mamlakat yalpi ichki mahsuloti tarkibida sanoatning ulushi 25 foizdan 33 foizga, sanoat mahsuloti ishlab chiqarish hajmi esa 1,3 baravarga o'sgan. Ushbu davrda 441 trillion so'mlik 47 mingdan ziyod yirik, o'rta va kichik loyihalar ishga tushirilib, 680 mingdan ortiq doimiy yangi ish o'rinlari yaratilgan.

Shuningdek, so'nggi 4 yilda mahalliy sanoat, qishloq xo'jaligi va servis sohasidagi loyihalarni amalga oshirish uchun 100 trillion so'm investitsiya yo'naltirilgan.

Tahlillarga ko'ra, ajratilgan har bir milliard so'm evaziga Namanganda 12 ta, Andijonda 11 ta, Navoiy va Sirdaryoda 8-9 tadan yangi ish o'rni yaratilgan. Bu ko'rsatkich Buxoro, Samarqand va Xorazmda 6-7 ta, Qashqadaryo va Farg'onada 5 taga to'g'ri kelgan. Qoraqalpog'iston, Jizzax, Surxondaryo, Toshkent viloyati va Toshkent shahrida esa atigi 3-4 tani tashkil etgan. Toshkent viloyatiga so'nggi 4 yilda yo'naltirilgan 950 million dollar xorijiy investitsiyava bank kreditlari hisobiga atigi 40 mingta yangi ish o'rni yaratilgan. Ya'ni bir ish o'rni 24 ming dollarga to'g'ri kelmoqda. Vaholanki, Namangan viloyatida 2 baravar kam mablag' sarflanib, 52 mingta ish o'rni ochilgan. Shuningdek, 2 mingdan ziyod korxonalar past quvvatda ishlayotgani, ayrim tumanlarda ishlab chiqarish hajmi kamaygani qayd etib o'tildi. Prezidentimiz tarmoq va hudud rahbarlarining asosiy vazifasi investitsiyaviy faollikni kuchaytirish bilan birga, ularning samaradorligini oshirish bo'lishi kerakligini ta'kidladi. Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligiga viloyat hokimlari bilan birga, har bir tuman va shaharda sanoat bo'yicha ishga solinmagan imkoniyatlarni aniqlab, manzilli investitsiya loyihalarini ishlab chiqish vazifasi qo'yildi.³

---

² Xudoyberdiyev, H. Hodjiddinova, T. Xodjiddinovning "Iqtisodiy bilim asoslari" kitobi.

³ Z. T. Gaibnazarova, Sh. A. Isamuhametovning "Iqtisodiyot nazariyasi" kitobi

Hamma joyda mebellarga talab, ularni tayyorlashga sharoit bor. Nukus, Andijon, Oltinko‘l, Romitan, Qarshi, Karmana, Pstdarg‘om, Uzun, Bag‘dod, O‘rta Chirchiq va Xonqa tumanlari, Jizzax, Qarshi, Namangan va Yangier shaharlari mebelsozlikka moslashtirildi. Ularda mebelsozlikka ixtisoslashgan kichik sanoat zonalarini tashkil etilib, 200 million dollarlik 450 ta loyiha joylashtiriladi va kamida 7,5 mingta yangi ish o‘rni yaratiladi. Yurtimizdagi 5 mingdan ziyod mebel korxonasi 1 ming 500 tasi xonadonlarda joylashgan. Endi ularni sanoatlashtirish, mahsulotlarni va ish o‘rinlarini yanada ko‘paytirish mumkin. Bunday ishlarni charm-poyabzal, elektr texnikasi, to‘qimachilik, farmasevtika, zargarlik, qurilish materiallari va oziq-ovqat sanoati sohalarida ham amalga oshirish bo‘yicha ko‘rsatmalar berildi. Joriy yilda charm-poyabzal sanoatida 202 million dollarlik 112 ta loyiha, elektr texnikasi tarmog‘ida 140 million dollarlik 45 ta loyiha, farmatsevtika yo‘nalishida 146 million dollarlik 36 ta loyihani o‘z vaqtida ishga tushirish zarurligi ta’kidlab o‘tildi. Sobiq “Andijon Mash” korxonasi negizida kichik sanoat zonasi tashkil etilib, 24 ta yangi korxonada mingdan ziyod ish o‘rni yaratildi. Toshkent shahridagi “Texnopark”, Farg‘onadagi “Mexanika zavodi”da ham bunga misol bo‘la oladi. Bugungi kunda bo‘sh turgan va past quvvatlarda ishlayotgan yana 19 mingta ob‘ekt bor. Joriy yilda umumiy qiymati 6 milliard 500 million dollarlik 226 ta yirik tarmoq va hududiy loyihalar ishga tushirilishi, 35 mingta yangi ish o‘rni tashkil etilishi mo‘ljallangan. Ma’lumki, to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalar iqtisodiyot rivojida juda muhim o‘rin tutadi. Joriy yilda 756 ta loyiha doirasida 7 milliard 700 million dollar miqdoridagi to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar va kafolatlanmagan kreditlarni o‘zlashtirish belgilangan.

Farg‘ona viloyatida 2021-2022 yillarda umumiy qiymati \$1,6 mlrd. 949 tainvestitsiya loyihasi amalga oshirilishi ta’kidlandi. Muhokamalar: Bunda kimyo, to‘qimachilik, charm-poyabzal, qurilish materiallari, elektrotexnika sanoati “drayver” bo‘ladi. Shahar va tumanlarni mahallabay tizimda rivojlantirish maqsadida viloyatdagi 76ta sektorning har birida iqtisodiy kompleksning malakali xodimlaridan iborat boshqaruv ofislari tashkil etilishi aytiladi. Bu mutaxassislar mahallaga biriktirilgan bank xodimlari bilan birga, joylardagi sharoitni o‘rganib, loyihalarni shakllantiradi va amalga oshirishga ko‘maklashadi. Zarur bo‘lsa, ishsiz aholi, yoshlar va ayollar kasb-hunarga o‘rgatiladi. Farg‘ona viloyatida 2021-2022 yillarda umumiy qiymati 17 trillion so‘mlik 949 tainvestitsiya loyihasi amalga oshirilishi ta’kidlandi. Bunda kimyo, to‘qimachilik, charm-poyabzal, qurilish materiallari, elektrotexnika sanoati “drayver” bo‘ladi.

Xususan, “Farg‘ona azot” aksiyadorlik jamiyatida jami 537 million dollarlik 3 ta loyiha, to‘qimachilikda 154 million dollarlik 14 ta loyiha amalga oshiriladi.

Viloyatda yer resursi cheklangani sababli cho‘l joylar, yaylov va adirliklarda 33 ming gektar yer o‘zlashtiriladi. Bunga sarflanadigan 350 milliard so‘mlik xarajatlarning 110 milliard so‘mi subsidiya hisobidan qoplab beriladi.⁴

	2019	2020 yil yanvar dekabr	2021 yil yanvar mart
Asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalar jami mlrd so‘m	195927,3	202000.1	35592.4
Asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalarning YaIM ulushi % da	38.9	12677	27.7
Uy-joylarning umumiy maydoni minh. m ²	15501,5	112.3	252.3
Kasalxonalar, ming yotoq	7.4	4.1	
Poliklinika muassasalari, shu jumladan qishloq vrachlik punktlari smenada ming qatnov	20.7	5.1	
Qurilish ishlari	71156.5	87823.8	19547.4

Investitsiyalar va qurilish faoliyatining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlari

Mamlakatimizda investitsiya va qurilish faoliyatining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlari tahlili quyidagicha. Asosiy kapitalga investitsiyalarning umumiy hajmi 19,5927,3 milliard so‘mni, 2020 yilning yanvar-dekabrda 202,000,1 milliard so‘mni va 2021 yilning yanvar-martida 35,592,4 milliard so‘mni tashkil etdi. Asosiy fondlarga investitsiyalarning YaIMdagi ulushi 2019 yilda 38,3%, 2020 yilning yanvar-dekabrda 34,8% va 2021 yilning yanvar-martida 27,7% ni tashkil etdi. Uy-joylarning umumiy maydoni 2019 yilda 15501,5 ming kvadrat metr, 2020 yil yanvar dekabrda 12677,4 ming kvadrat metr va 2021 yil yanvar-mart oylarida 2523,0 ming kvadrat metrni tashkil etadi. 2019 yilda qurilish ishlari 71 156,5 milliard so‘m, 2020 yil yanvar -dekabr oylarida 87823,8 milliard so‘m, 2021 yil yanvar -mart oylarida esa 19 547,4 milliard so‘mni tashkil etdi.

Ijtimoiy sohalarni, infratuzilmani rivojlantirish chora-tadbirlari belgilandi. Joriy yilda viloyatning 11 ta joyida 105 ta ko‘p qavatli uylar barpo etilishi ta’kidlandi. 312 milliard so‘m markazlashgan mablag‘lar hisobidan 503 kilometr yo‘llarni ta’mirlash bo‘yicha vazifa qo‘yildi. Joriy yilda Farg‘ona viloyatidagi 19 ta tuman va shaharlarda bittadan Yoshlar sanoat va tadbirkorlik zonasi tashkil etilishi,

“Yoshlar: 1+1” loyihasi doirasida 8 mingdan ziyod ishsizlar tadbirkorlik va kasb-hunarga o‘qitilishi belgilandi. Xotin-qizlarning o‘z ishini ochishigako‘maklashish, muhtojlarning uy sotib olishi uchun boshlang‘ich badal pullarini to‘lab berish, ajralishlarning oldini olish muhimligi ta’kidlandi.

⁴ A.Ölmasov, A. Vahobovning "Iqtisodiyot nazariyasi" kitobi

O‘zbekiston va Janubiy Koreya rahbarlari EDCF bilan hamkorlik bo‘yicha 1 milliard dollarlik bitimni imzoladi.

Sammit yakunida “To‘rtinchi sanoat inqilobi”ga ko‘maklashish maqsadida raqamlashtirish sohasidagi hamkorlik to‘g‘risida memorandum, EDCF bilan hamkorlik bo‘yicha uch yilga mo‘ljallangan bitim, zamonaviy ko‘p tarmoqli klinika va loyihaviy institut – Kimyoviy texnologiyalar markazini qurish loyihalari bo‘yicha zayom bitimlari imzolandi.

Joriy yilda janubiy koreyalik hamkorlar ishtirokida amalga oshirilayotgan loyihalar doirasida jami 400 million dollargacha investitsiyalarni o‘zlashtirish kutilmoqda.

Bundan tashqari, yuqori texnologik sohalarda, shu jumladan energetika, neft-gaz, kimyo va neft-kimyo, farmatsevtika, qayta ishlash sanoati, qishloq xo‘jaligi, infratuzilmani modernizatsiya qilish, transport va logistika, turizm va ko‘plab boshqa tarmoqlarda qiymati jami 3,4 milliard dollardan ziyod bo‘lgan 55 ta yangi loyiha tayyorlanmoqda.

Ikki tomonlama ustuvor dasturlarni amalga oshirishda Iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish fondi (EDCF) va Koreya xalqaro hamkorlik agentligi (KOICA) bilan samarali sheriklik olib borilayotgani yuksak baholandi.

Prezident Mun Chje In O‘zbekistonning Jahon savdo tashkilotiga a‘zo bo‘lishi masalasiga har tomonlama ko‘maklashishini yana bir bor.

Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligining 2021 yilga mo‘ljallangan hisobotiga ko‘ra, xorijiy investitsiyalar hajmi 10,5 mlrd dollarni tashkil etadi

Shundan 7,6 mlrd dollari to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar bo‘ladi. Dastlabki hisob-kitoblarga ko‘ra, 2020 yilning yakunlari bo‘yicha asosiy vositalarga kiritilgan to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hajmi 2019 yilning shu davriga nisbatan 101,5%ni yoki 6,6 mlrd dollarni tashkil etdi. Investitsiya dasturi doirasida 197 loyiha amalga oshirildi va shuning hisobiga 38 ming ish o‘rni yaratildi. Bundan tashqari, hududiy investitsiya dasturlari doirasida jami

59,1 trln so‘mlik 10 586 loyiha amalga oshirildi va bu 131,5 mingta yangi ish o‘rni tashkil etilishiga imkon berdi. Tashqi savdo faoliyati ko‘rsatkichlari ko‘rib chiqildi – jumladan, 2020 yil yakunlariga ko‘ra, eksport hajmi 15,1 mlrd dollarni tashkil etgani ta’kidlandi. Shu bilan birga, 47 turdagi yangi mahsulotlarni eksportga yetkazib berish yo‘lga qo‘yildi va bir qator mamlakatlarning yangi istiqbolli bozorlariga chiqishga erishildi.

Asosiy fondlar tarkibiga kiritilgan aktivlar miqdori, O‘zbekiston Respublikasi bo‘yicha % da, quyidagicha o‘zgardi. Umuman olganda, O‘zbekistonda 2019 yilda vaziyat 138,1%ni tashkil etib, 38,1%ga o‘sdı. 2020 yilning yanvar-dekabrida bu 91,8%ni, 2021 yilning yanvar-martida- 96,5%ni tashkil etdi. Pandemiya sharoitida

2020 yilda 8,1 foizga, 2021 yilda esa 3,5 foizgakamaydi. Mamlakat hududlarida, 2019 yilga kelib, asosiy fondlarga kiritilgan aktivlar miqdori,% Hududlar bo'yicha eng yuqori ko'rsatkich Qashqadaryo viloyatida, 2019 yilda - 194,9%, engkichik - Jizzax viloyatida kuzatilgan. 95,9%.

	2019	2020 yil Yanvar-dekabr	2021 yil Yanvar-mart
O'zbekiston Respublikasi	138.1	91.8	96.5
Qoraqalpog'iston Respublikasi	100.3	80.4	99.6
Viloyatlar			
Andijon	129	100.5	138.2
Buxoro	95.9	96.7	151.6
Jizzax	194.9	152.5	103.2
Qashqadaryo	131.2	74.1	52.7
Navoiy	144.3	78.7	73.4
Namangan	131.2	87.9	93.1
Samarqand	134.5	117.9	141.1
Surxondaryo	144	76.3	97.2
Sirdaryo	186	111	108.5
Toshkent	158.5	82.8	122.6
Farg'ona	132	116.4	108.2
Xorazm	150.7	114.5	102
Toshkent.sh	145.8	96.5	96

Asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar

Yanvar -dekabr holatiga ko'ra, asosiy vositalarga kiritilgan aktivlar miqdori% bilan Qashqadaryo viloyatida eng katta - 152,5%, eng kichik - Navoiy viloyatida

74,1%ni tashkil etdi. 2021 yil yanvar -mart oylarida asosiy vositalarga kiritilgan aktivlar miqdori bo'yicha,% bo'yicha, mintaqalarda eng yuqori ko'rsatkich Jizzax viloyatida kuzatildi - 151,6%, eng past - Navoiy viloyatida 52,7. %.

So'nggi yillarda O'zbekistonda birinchi chorakdan tashqari asosiy kapitalga investitsiyalarning o'sish sur'atlari tezlashmoqda. 2020 yil pandemiya oqibatlari tufayli biroz pasayish yuz bergan. Shuningdek, asosiy kapitalga investitsiyalar hajmining YaIMga nisbati, shu jumladan 2018 – 30,6%, 2019 – 37,1% da o'sish kuzatilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.E.Ishmuhamedovning "O'zbekiston milliy iqtisodiyoti" kitobi
2. Xudoyberdiyev,H.Hodjitdinova,T.Xodjitdinovning "Iqtisodiy bilim asoslari" kitobi
3. Z.T.Gaibnazarova,Sh.A.Isamuhametovning"Iqtisodiyot nazariyasi" kitobi
4. A.O'lmasov,A.Vahobovning "Iqtisodiyot nazariyasi"kitobi
5. milliycha.uz
6. imlo.uz
7. uz.wikipedia.uz
8. uz.text.com
9. hozir.org
10. uz.yellowpages.uz